

Зміст.

	сторінка
1. Порядок організації мандрівки	2
2. Шляхові документи	3
3. Розгляд та затвердження маршруту	4
4. Вимоги до керівників і учасників мандрівок	5
5. Вивчення району мандрівки	6
6. Формування групи та розподіл обов'язків	7
7. Розробка маршруту, складання графіку руху та календарного плану	9
8. Основні плавзасоби для мандрівок 1-3 категорій складності	10
9. Підготовка спорядження	11
10. Профіль маршруту	12
11. ЛОГ	12
12. Складання звіту	13
13. Залік мандрівки	14

1.Порядок організації мандрівок

Порядок організації мандрівок визначається Правилами організації і проведення самостійних туристичних походів і мандрівок на території України. У відповідності з цими правилами самостійні туристичні мандрівки можуть проводитись радами по туризму і екскурсіями, комітетами по фізичній культурі і спорту, радами добровільних спортивних товариств, туристсько-спортивними клубами, колективами фізичної культури підприємств, колгоспів, організацій, установ, навчальних закладів, оздоровчими туристсько-спортивними таборами, станціями юних туристів, загальноосвітніми школами, будинками школярі

Існують наступні найпопулярніші види самостійних мандрівок:

- пішохідні,
- водні,
- лижні,
- гірські,
- велосипедні.

В залежності від складності самостійні мандрівки поділяють на мандрівку вихідного дня і багатоденні мандрівки 1-ї, 2,3,4,5,6 категорій складності.

Таблиця 1. Нормативи категорійності водних мандрівок

Вид туризму, водний	Категорія складності					
	1	2	3	4	5	6
Тривалість мандрівки, днів	6	8	10	13	16	20
Протяжність мандрівки, км	150	160	170	180	190	190

Визначення категорії складності багатоденних мандрівок проводиться туристськими маршрутно-кваліфікаційними комісіями(МКК).

Маршрутно-кваліфікаційна комісія-об'єднання певної кількості осіб з найвищим туристичним та спортивним досвідом, покликана контролювати туристичні групи, а саме:

- приймати заявки на проведення туристичних акцій;**
- перевіряти досвід учасників мандрівок;**
- надавати дозволи на проведення мандрівок;**
- потверджувати категорійні мандрівки;**
- видавати посвідки про проходження категорійних мандрівок.**

Маршрутно-кваліфікаційна комісія може бути організована у кожному місті чи селищі, якщо є достатня кількість осіб з найвищим туристичним та спортивним досвідом (як мінімум це три особи з різним туристичним напрямком, наприклад: спелеолог, водник, альпініст). Про наявність та адресу МКК можна дізнатись в Міському чи Районному Комітеті з спорту та туризму, або у досвідчених туристів.

2.Шляхові документи.

Усі туристичні групи повинні перед виходом на маршрут оформити відповідні документи.

Маршрутний лист. Це шляховий документ групи, яка відправляється в мандрівку менш складну ніж мандрівка першої категорії складності.

Маршрутна книжка. Шляховий документ групи, яка відправляється в мандрівку 1-ї і вищої категорій складності.

В книжку вносять список учасників мандрівки з паспортними даними кожного учасника, детальний календарний план мандрівки по днях ходу, контрольні пункти і строки подачі телеграм з маршруту. Телеграми необхідно подавати саме з тих пунктів, які є в переліку контрольних пунктів в маршрутній книжці (це необхідно виконувати, щоб були підстави та підтвердження проходження маршруту для подальшого його затвердження в МКК) . Книжка

видається керівнику групи тільки після перевірки в МКК правильності розробленого маршруту і підготовленості до нього туристів.

3. Розгляд і затвердження маршруту.

Туристична група, яка готується до мандрівки 1-ї і вищих категорій складності, для отримання маршрутної книжки представляє в МКК заявочну книжку, яка містить основні дані про маршрут, відомості про склад групи, досвід туристів, матеріальне забезпечення, складні ділянки на маршруті і способи їх проходження. Заявочна книжка завіряється організацією, яка проводить мандрівку, а для збірних груп- клубом туристів, радою по туризму і екскурсіях.

Заявочна книжка подається в місцеву МКК не пізніше ніж за місяць до початку мандрівки. Якщо ця комісія не має відповідних повноважень, то книжка направляється у вищестоячу МКК, але також не пізніше ніж за місяць до мандрівки.

МКК зобов'язана перевірити розробку маршруту і графік руху по основному і запасному варіантах, знання керівником і учасниками маршруту умов пересування і природніх перешкод, правильність намічених групою заходів на випадок екстремальних ситуацій, по забезпеченню заходів безпеки в мандрівці. В процесі розгляду маршруту для розмови можуть бути викликані усі учасники групи і для них призначені контрольні перевірки в польових умовах.

При позитивному вирішенні МКК не пізніше ніж за 15 днів до початку мандрівки видає керівнику пронумерований зареєстрований бланк маршрутної книжки, завірений штампом МКК, і копію заявочної книжки з своїм висновком.

Одночасно МКК вносить, в разі потреби, в маршрутну і заявочну книжку особливі вказівки групі, вказує місце реєстрації групи перед виходом на маршрут у відповідній

Контрольно-рятувальній службі (КРС). Контрольно-рятувальна служба покликана контролювати правильність проведення тих чи інших туристичних акцій та при потребі надавати допомогу в екстремальних ситуаціях, які виникли в результаті аварії на маршруті, стихійного лиха, техногенних аварій, або катастроф.

На основі висновків МКК і медичних довідок про стан здоров'я усіх членів групи організація, яка проводить мандрівку, дає дозвіл групі про вихід на маршрут і оформляє маршрутну книжку підписом відповідальної особи цієї організації і печаткою.

4. Вимоги до керівників і учасників мандрівок.

Керівники повинні бути політично грамотними, культурними, вольовими, фізично розвинутими людьми, які володіють організаторськими здібностями і необхідним туристичним досвідом.

Вони повинні дотримуватись правил безпеки і бути готовими надати необхідну допомогу своїм товаришам, слідкувати за дотриманням правил поведінки на природі.

Керівники мандрівок повинні мати туристичний досвід проведення мандрівок нижчих категорій складності ніж мандрівка яку потрібно вести(при проведенні мандрівки 2-ї кат. Треба мати potwierdжене керівництво 1-ї кат. Складності), а також необхідно мати досвід учасника категорійної мандрівки керівником якої претендує бути турист.

Керівники груп несуть відповідальність за підготовку і безаварійне проведення мандрівки. Вказівки керівників груп під час мандрівки обов'язкові для всіх членів групи.

Керівником групи може бути турист, віком від 18 років.

У випадку тимчасового розділення групи на маршруті на кожному судні призначається старший підгрупи, для узгодження дій туристів і виконання ними вказівок керівника групи.

Усі учасники категорійної мандрівки не залежно від виду туризму повинні вміти плавати, знати прийоми рятування потоплюючих і вміти надати першу медичну допомогу.

До мандрівки по маршрутах 1-ї категорії складності допускаються учасники не молодше 14 років, по маршрутах 2-ї кат. не молодше 15 років, по маршрутах 3-ї кат. Не молодше 16 років.

Додаткові вимоги.

В залежності від специфіки водних мандрівок до учасників і керівників застосовують додаткові вимоги .

Керівник водної мандрівки повинен мати досвід керівництва мандрівки з того ж виду водного туризму(катамаран, пліт, байдарка, каяк...)

5. Вивчення району мандрівки.

Вивчення району мандрівки включає: знайомство з літературою (в тому числі і з художньою), картографічним матеріалом, бесід з людьми які бували в районі мандрівки. Дуже важливим джерелом інформації є звіти туристів з району мандрівки. Корисно зробити собі виписки про рель"єф, гідрографію, клімат, рослинний і тваринний світ, історію і побут населення.

Робота з картами займає особливе місце в процесі підготовки до мандрівки. Шляхом розшифрування умовних знаків, при допомозі рительного вимірювання відстаней і аналізу рель"єфу туристи знайомляться з умовами прохідності місцевості.

Початківцям рекомендується при допомозі літератури, карт, звітів попередніх груп, та очевидців скласти детальний опис шляху з вказаними відстанями, особливостями місцевості, характеристиками доріг, описами орієнтирів які можна спостерігати з різних точок на

маршруті. Тобто, необхідно розробити шкiц окремих частин маршруту, якi в сукупностi утворюють загальний маршрут.

Такий опис дасть можливiсть рухатися впевнено, не звiряючись з картою безперервно.

6. Формування групи та розподiл обов'язкiв.

Туристична група це- монолiтний колектив, кожний з членiв якого пов'язанi мiж собою однiстю поставленої мети. Тому бажано щоб усi туристи в групi були приблизно одного вiку i фiзичної пiдготовки, мали одного рiвня знання, близькi зацiкавлення.

Комплектування групи рекомендується проводити з туристiв, якi разом працюють, навчаються, належать до одної органiзацiї. Такi групи найбільш однорiднi i стiйкi, їх простiше органiзувати, забезпечити спорядженням.

Поширенi також групи збiрнi, якi об'єднують людей за будь-якими iншими довiльними принципами.

Кiлькiсний склад груп згiдно „Правил проведення водних мандрiвок” є визначеним i для мандрiвок 1-3 категорiї складностi складає мiнимум чотири особи. Максимуми є також визначеними i становлять: для мандрiвок 1-ї категорiї - 20 осiб, для мандрiвок 2-3 категорiї - 12осiб.

. Туристичнi групи, на маршрути 1-3 категорiї складностi повиннi складатися не менше нiж з чотирьох осiб.

Розподiл обов'язкiв в групi проводиться з врахуванням туристичного досвiду, практичних навикiв, зацiкавленостi у виконаннi тих чи iнших обов'язкiв.

Керiвник групи. Керує пiдготовкою i проведенням мандрiвки, органiзовує дiяльнiсть iнших учасникiв, відповідає за їхню безпеку i успішне проходження маршруту.

Заступник керівника. Як правило це другий за досвідом турист в групі. Він головний помічник керівника у всіх питаннях , а при його відсутності (на окремих етапах при підготовці до мандрівки або тимчасового розділення групи на маршруті) -керівник групи.

Господарник. Розподіляє серед учасників обов’язки по підготовці продуктів і спорядження, розподіляє їх по наплечниках, веде облік продуктів і спорядження на маршруті, дбає за поповнення продуктів в мандрівці, складає меню.

Лікар. Відбуває перед мандрівкою вишкіл з надання першої медичної допомоги, комплектує і зберігає аптечку під час мандрівки, слідкує щоб туристи дотримувались санітарно гігієнічних вимог, слідкує за чистотою на кухні та перевіряє продукти харчування на придатність до їжі, надає при необхідності першу медичну допомогу.

Хронікар. Веде запис подій на мандрівці, складає хронометраж днів під час мандрівки.

В чисельних групах (більше 10-ти осіб) або на складному маршруті, прийнято додатково виділяти з числа учасників **скарбника** який контролює та раціонально розподіляє кошти на організацію та проведення мандрівки , **фотографа** який проводить фотозйомку під час мандрівки для документального підтвердження проходження маршруту групою, **відповідального за ремонт спорядження**, який проводить щоденний огляд плавзасобів і при потребі проводить їх ремонт і т.п.

Крім того, обов’язки в групі можуть бути тимчасовими: на один день, перехід або будь-яку акцію.

Головне при розподілі обов’язків- не обмежувати корисної ініціативи учасників, давати більше персональних завдань, збільшувати власну відповідальність членів групи.

7.Розробка маршруту,складання графіку руху та календарного плану.

Побудова маршруту залежить від специфіки мандрівки і конкретних умов місцевості. Він може бути лінійним, лінійно-радіальним з дальніми екскурсіями або розвідувальними виходами в сторону від основного шляху, кільцевим з поверненням в початкову точку. Плануючи маршрут потрібно таким чином вибирати район мандрівки, щоб забезпечити поступове зростання складності природніх перешкод на маршруті і зріст цікавості мандрівників (наявність пам'яток природи, історичних місць, споруд і т.п.) до другої третини мандрівки.

Маршрут треба планувати таким чином щоб по можливості зменшити навантаження. Рекомендується завчасно примітити пункти куди можна переслати поштою частину спорядження і продуктів, або таке місце де можна поповнити запаси продуктів. Доцільно також утворити базовий табір, з якого можна проводити радіальні маршрути з мінімальним навантаженням. Крім основного маршруту потрібно мати розроблений запасний маршрут, полегшений, на випадок хвороби одного з учасників, негоди, паводків.

Як основний, так і запасний, маршрут повинен бути безпечним і логічним.

Календарний план мандрівки , графік руху і розрахунок денних переходів розробляються в залежності від складності шляху фізичної і технічної підготовленості учасників групи, ваги рюкзаків, а також наявності тих чи інших екскурсійних об'єктів, для огляду яких необхідні зупинки.

У водній мандрівці крім загального кілометражу, кількості і якості перешкод, екскурсійних об'єктів, необхідного резерву днів на непогоду, при розробці календарного плану враховують такі специфічні показники, як ухил і швидкість течії річки, кількість і крутизна поворотів русла.

При ухилі річки до $1\text{ м}\backslash\text{км}$ (0.001) і швидкості течії $6-7\text{ км}\backslash\text{год}$ швидкість руху туристів буде дещо меншою від суми швидкостей течії і їх власної швидкості. При збільшенні ухилу і швидкості течії швидкість групи може не збільшитися, оскільки багато часу потрібно на попередній огляд перешкод і попередження аварійних ситуацій (починаючим туристам ходити по таких ріках забороняється). Реальна швидкість руху на веслах чи линві проти течії складає $1-2\text{ км}\backslash\text{год}$ (при ухилі до $1-1,5\text{ м}\backslash\text{км}$), а на подолання на рівнинній річці перешкоди яка потребує обносу, тратиться приблизно 1 година. В середньому для розрахунків можна вважати, що швидкість туристичного судна в мандрівці 1-2ї категорії складності становить $4-5\text{ км}\backslash\text{год}$.

8. Основні плавзасоби для мандрівок 1-3 категорій складності.

Основними плавзасобами для водних мандрівок є байдарки каркасні, байдарки каркасно-надувні, катамарани надувні, човни гумові, плоти рятувничі надувні.

Під час вибору маршруту мандрівки і оцінки його складності, необхідно також приділити чималу увагу до вибору плавзасобів для мандрівки. Так для мандрівок простими водоймами 1-2 категорії складності найкраще пасують байдарки каркасні та каркасно-надувні. Такі судна володіють добрими ходовими властивостями, транспортабельністю, малою вагою. Їх можна також використовувати під вітрилом та з бортовим мотором. В мандрівку на байдарках з собою необхідно взяти декілька гідромішків для власного спорядження та продуктів.

Для проведення мандрівок більш складних, доцільно, для безпеки учасників, проводити їх на катамаранах надувних 2-4 місних. Такий катамаран складається з надувних поплавків (найчастіше двох) з'єднаних між собою жорстким каркасом переважно з дюралюмінієвих труб перерізом $30-40\text{ мм}$. Таке судно має дуже добрі ходові властивості на річках з швидкою течією та значною кількістю перешкод високих категорій складності. Катамарани є

розбірними, їх легко перевозити в транспорті, конструкції таких плавзасобів є простими і не створюють перешкод при їх збиранні навіть початківцям, надувні поплавки забезпечують необхідну вантажопідйомність і непотоплюваність.

Гумові човни в мандрівках можуть застосовуватись лише як додаткові плавзасоби, або запасні, оскільки їхня конструкція не забезпечує всіх умов щодо безпеки учасників мандрівки.

Плоти рятувничі надувні переважно застосовують в мандрівках вихідного дня на водоймах з спокійною течією та без складних перешкод природнього чи штучного характеру.

Певний час серед туристів водників були популярними плоти дерев'яні. Це були великі і складні конструктивно плавзасоби, які використовувались переважно на складних маршрутах потужних річок 3-6 категорій складності, найчастіше на ріках Сибіру, Уралу, Далекого Сходу.

9. Підготовка спорядження.

Перед мандрівкою необхідно перевірити комплектність спорядження і перевірити її правильність. Корисно мати однотипне спорядження в мандрівці. Це дозволяє взаємозамінити в разі потреби окремі його частини, менше предметів включати до ремнабору, а головне- легше проходити маршрут.

Надійність, цілісність спорядження, відповідність його призначення повинні перевірятися в умовах максимально близьких до реальних. Виявлені недоліки потрібно зразу ж усувати і проводити профілактичний ремонт. Випробування спорядження проводиться на максимально

допустиме для нього навантаження. Так при випробуванні байдарки перевіряють її остійність-здатність судна не перевертатися при максимальних кутах бокового нахилу (крену), доводячи крен судна на безпечному місці до оверкіля-повного перекидання судна на 180^0 , догори дном, перенавантаженням визначають межі плавучості і т.п.

Підготовка спорядження до мандрівки виражається також в його доведенні, переробках, або обладнанні додатковими засобами для забезпечення кращої експлуатації і створення певних вигод в мандрівці.

10. Профіль маршруту.

При підготовці водного маршруту, навіть самого простого, корисно побудувати його повздовжній профіль (див додаток №1). Профіль водного маршруту викреслюється в двох масштабах: дрібний береться для відміток по довжині маршруту, більший- для нанесення урізів води. **Уріз води**-географічна точка висоти над рівнем моря. Уріз води зазначається на картах на водних об'єктах і вказує на висоту над рівнем моря даної точки. На профіль з картографічних і літературних джерел наносять вираховані ухили річки, дані про характер долини, берегів, дна, відмічають місця природніх і штучних перешкод. Це дозволяє реально оцінити особливості і складність маршруту, розбити його для зручності проходження на ділянки, які потребують приблизно однакової техніки і тактики руху.

11. ЛОГ.

Лог- основний робочий документ, який характеризує виконання завдань поставлених перед групою. Тому усі записи в ньому повинні бути чіткими, лаконічними і вичерпними.

Форма записів залежить від виду спостереження. Найкраще, щоб в ЛОГ потрапив хронометраж ходових днів. Формат і об'єм можуть бути будь-якими.

Записи до ЛОГу вносяться регулярно в процесі спостереження. Мандрівник повинен пам'ятати стару заповідь польових дослідників "Не записане-не спостерігалось".

12. Складання звіту.

Після закінчення мандрівки керівник групи повинен відзвітувати перед організацією яка проводила мандрівку та перд МКК в термін не більше ніж 4 місяці.

Звіт про мандрівку повинен включати наступні розділи:

1. Довідкові матеріали про мандрівку: вид туризму, категорія складності, час проведення, район, маршрут, способи переміщення; склад групи; відстань та тривалість мандрівки в цілому і по ділянках з подоланням природніх перешкод; коли і якою МКК розглядалась мандрівка.
2. Відомості про район мандрівки: коротка географічна характеристика району; туристична характеристика.
3. Технічний опис мандрівки: характеристика пройденого шляху, умови та можливості пересування; складні ділянки маршруту; застосовані способи та засоби подолання природніх перешкод; заходи безпеки і дії групи в складних умовах.
4. Детельна таблиця денних переходів з вказаним кілометражем і способом персування, кількості годин ходу, кілометражу з природніми перешкодами і короткою характеристикою погоди.
5. Переліки особистого та групового спорядження і продуктів харчування.
6. Кошторис витрат.
7. Список використаної літератури.

До звіту про мандрівку додається загальна картосхема з нанесеним маршрутом та місцями ночівок, а також шкідливі найбільш складних ділянок з вказаним шляхом та термінів їх проходження.

До звіту також додаються фотографії, що характеризують складні ділянки маршруту і дії групи на них, природу та цікаві місця району і т.п.

Конкретний об'єм і характер звіту про мандрівку, а також можливість його представлення в усній формі, визначається МКК.

13. Залік мандрівки.

Залік проведеної мандрівки проводить МКК, котра давала дозвіл на проведення мандрівки. Попередньо проводиться перевірка зданого групою звіту, а також дотримання туристами правил під час мандрівки, вказівок комісії.

При заліку, відбуті мандрівки класифікуються у відповідності з діючими розрядними нормативами і з врахуванням умов під час проведення мандрівки.

На підставі виданих керівнику і учасникам довідок про проходження маршруту їм може бути присвоєний той чи інший спортивний розряд.

Спортивні розряди присвоюють згідно з наступними вимогами (дані наведені до 1-го дорослого розряду):

Таблиця 2. Вимоги на присвоєння розряду.

розряд	Категорії складності мандрівок							
	1		2		3		4	
	учасник	керівник	учасник	керівник	учасник	керівник	учасник	керівник
1	1	1	1	1	1	1	1	
2	1	1	1					
3	1							

**Пласт.
Національна Скаутська Організація України.
25-й Курінь ім. Святого Миколая
Чорноморці.
Залога Білі води.**

Праця

На здобуття ступеня Чорноморця

Організація водної мандрівки

**Виконав:
ст.пл. Ігор Трегуб**

**Львів, Україна
2003**

